

La llei de la bona mort

written by Joan Fonollosa | 22 d'abril de 2019

Em plau molt dedicar aquest conte a .l 'Ángel, l'home que ha tingut el valor de fer l'últim acte d'amor envers la seva dona i... de fer-ho públic

I

El metge s'ha tombat cap a l'altre costat del llit, on érem ma germana i jo. Al nostre costat, la meva dona i el meu cunyat, i al darrere els meus fills i nebots amb les seves parelles. La meva germana ha arrencat a plorar i se m'ha abraçat. Jo he mirat de fer el cor fort, però no he pogut evitar que se m'omplin els ulls de llàgrimes mentre els tancava en un gest d'assentiment. La secretària judicial, al costat del metge, també li ha fet una petita indicació amb el cap.

El metge ha fet no sé què i, en ràpida successió, s'han disparat les alarmes. Primer la respiració, després el cor, finalment el cervell. El metge ha aturat aquell xivarri i amb veu mig solemne mig rutinària ha anunciat:

– Josefina Rovirosa i Pérez, edat noranta-tres anys. Hora de la mort, les disset hores i vint-i-quatre minuts.

Mentre una infermera començava a desconnectar els aparells, el metge i la secretària judicial han anat a fer la paperassa. L'advocat ens ha fet una indicació i, en trista processó, hem sortit tots de l'habitació.

Tot s'ha acabat.

II

Tot va començar fa gairebé quatre mesos. Fins aquella

malaurada caiguda, la mare havia estat tota la vida una dona d'empenta, un belluguet que sempre tenia una cosa o altra per fer.

Ara fa just dos anys, pel seu aniversari, havia tingut la darrera ocasió de demostrar el seu caràcter. Era tota una tradició familiar, que ella va mantenir estrictament fins al final: reunir-nos pel seu sant i pel seu aniversari tots a casa seva: fills, néts i besnéts, amb les parelles els qui en tinguessin.

– Així sé que almenys dos cops a l'any us veig a tots junts i en bona harmonia.

Des que el meu fill gran va aprofitar el dia per presentar la seva promesa, avui ja la mare dels meus néts, ha estat l'ocasió per presentar en família les parelles formals; sempre havia estat una festa, però en aquesta ocasió hi havia un cert neguit per com s'ho prendria la mare, perquè la filla petita de la meva germana ens havia de presentar la seva companya. La mare, però, ho va resoldre per la via ràpida.

– Mireu, noies –els va dir just després de les presentacions i sense ni passar del rebedor– No em demaneu que entengui això vostre perquè no ho entendre mai. Però si vosaltres dues us estimeu, per mi és com si fossis un home.

I mai més no en va fer cap esment. De fet, és una noia molt carinyosa i sempre han congeniat molt.

No fa ni sis mesos, encara ens va reunir a tots a casa seva per celebrar el seu sant i menjar la seva tradicional crema de Sant Josep, que era la culminació del seu saber culinari i encara la feia ella en persona. Bé, en realitat ja feia uns anys que l'ajudava el marit de la meva neboda gran, que és cuiner en un molt bon restaurant; però ella només el deixava “moure les cassoles” i li controlava fins a l'últim gra de sucre i el temps d'ebullició al segon. Aquest any va tenir la satisfacció de veure com el seu besnét gran es ja menjava la

crema tot solet, molt formal, amb la seva cullereta i sense empastifar-se gens ni mica.

III

El primer avís va ser una trucada del meu cunyat.

– La teva mare ha caigut. Ta germana va amb l'ambulància i jo ja soc camí de l'hospital.

El diagnòstic del metge d'urgències va ser preocupant:

– S'ha trencat el fèmur i ha caigut, una cosa habitual a aquesta edat. Li podem posar una pròtesi i quedarà bé, encara que segurament tindrà dificultats per caminar. Però no és això el que em preocupa.

– La ferida del cap? –va endevinar la meva germana

– Efectivament. En caure s'ha donat un cop molt fort al cap. Encara que la pèrdua de sang ha estat força espectacular, la ferida no és més que un trau que es curarà sense problemes, però pel que hem vist li ha causat un aneurisma intern, i això ja és més complicat. Li hem de fer proves per veure quin abast té, però ja els avanço que és probable que tingui mal pronòstic.

I, efectivament, el va tenir. El cirurgiaà va ser clar.

– Es pot operar, però sense garanties de com quedarà. I en una persona d'aquesta edat no és gaire recomanable.

– Què vol dir això exactament? –vaig fer jo

– Per començar, hi ha una probabilitat relativament alta que no superi l'operació. I si la supera, no sabem com quedarà. És pràcticament segur que hi haurà seqüeles.

– Quines seqüeles? Què pot passar?

– M'han dit que la seva mare tenia problemes de memòria, oi?

– Bé, de vegades s'oblida de les coses, i confon els noms –va informar ma germana

– De vegades, no: sovint. I cada dia més –vaig puntualitzar.

– En el millor dels casos, es molt probable que es quedi en una cadira de rodes. En el pitjor que es quedi com un vegetal. I tot un ventall de situacions intermèdies.

La meva germana va treure un mocador de paper i es va eixugar el nas.

– Vostè que recomana? –va preguntar

– Tret d'això, la seva mare té una salut raonablement bona per a la seva edat. El cor, en particular, està força bé, de manera que les funcions vitals es poden mantenir molt de temps. La qüestió és si val la pena arriscar-se a operar tenint en compte el resultat que cal esperar fins i tot en el supòsit que vagi bé. Jo els recomanaria que consultin amb un bon neuròleg, perquè si la seva mare supera l'operació que és probable que li esperin molts anys de patiment. A ella i a vostès.

Però el neuròleg no va tenir dubtes.

– Si la seva mare supera l'operació, el pronòstic pel que fa a les conseqüències neurològiques no és bo. Difícilment recuperarà la parla i és gairebé segur que no podrà caminar. Això suposant que recuperi el coneixement, que no m'atreveixo a assegurar-ho. De fet, el més probable és que no el recuperi o com a molt estigui desperta però sense poder parlar ni conèixer ningú. Hi ha moltes probabilitats que es quedi en vida purament vegetativa.

– Vostè què n'opina? Val la pena operar? –vam demanar al metge de capçalera.

– Mirin, si volen podem operar-la. Però han de valorar si paga la pena. L'operació es difícil i delicada i és complicat que

se'n surti; i si ho fa, les probabilitats que quedi mínimament bé són molt petites.

– Però la mare... –va dir la meva germana– No hi ha cap esperança?

– D'esperança sempre n'hi ha, si es vol tenir-ne. Però cal mirar les coses fredament i la veritat és que, vist el que diuen tant el neuròleg com el cirurgià, és gairebé impossible que surti bé.

– I què passarà si no surt bé?

– La seva mare té una salut raonablement bona per a la seva edat. Només té alguns petits problemes de ronyó, poca cosa. I el cor, el més important, està molt bé. Això, en aquest cas, no són bones notícies, perquè vol dir que pot viure molts anys en aquest estat. A poc a poc, aniran fallant les coses: potser el primer sigui el ronyó, després vés a saber... però si el cor aguanta, i tot fa pensar que aguantarà, pot durar molt. A més, la medecina ha avançat molt i avui dia tenim molts mitjans per mantenir en vida un pacient gairebé de forma indefinida. Si li falla el ronyó el connectem a una màquina de diàlisi, si no respira el connectem a un respirador, si li falla el cor li posem un marcapassos i així anar fent. Pràcticament podem mantenir un cadàver legalment viu durant anys. Però mentrestant, què passa amb els familiars? Mirin-se vostès mateixos: a penes fa un mes que va caure la seva mare i estan esgotats, se'ls veu a la cara. Primer s'esgotaran físicament, després psíquicament i fins i tot, si no són milionaris, econòmicament també.

Va fer una pausa abans de continuar

– Si els he de ser sincer, vist el que diuen tant el cirurgià com el neuròleg, crec que aquest és un cas clar per aplicar la llei de la bona mort.

La llei de la bona mort. Aquell nom ens va fer venir una esgarripança i la meua germana va arrencar a plorar desconsolada. Tots dos teníem molt present en la memòria el record de l'agonia del pare, quan la llei encara estava en ple debat.

Feia només tres anys que aquella llei s'havia aprovat definitivament després d'un debat que va durar un munt d'anys i d'una tramitació llarga i polèmica, que no van acabar fins que el Tribunal Internacional dels Drets Humans la va validar. Havia tingut molts noms mentrestant: oficialment havia començat la tramitació com a Llei de la Mort Digna, però ben aviat els seus enemics no es van estar de dir que era la "lleï de l'assassinat legal" fins que finalment s'havia imposat periodísticament el de la Bona Mort.

L'eutanàsia passiva, és a dir no fer res per mantenir en vida un malalt terminal i deixar que es morís sense altre tractament que evitar-li el dolor, formava part de la pràctica mèdica des de feia molts anys. Però l'eutanàsia activa és altra cosa, que plantejava un munt de dilemes ètics: com lliga la mort voluntària d'una persona amb el dret a la vida? I amb el jurament hipocràtic? Fins a quin punt és just que els fills s'arruïnin físicament, psíquicament i fins i tot econòmicament per mantenir en vida un pare que al capdavant no pot fer altra cosa que acabar morint-se? I, a la vista de com avança la medicina, què vol dir exactament que no hi ha curació? És clar que també hi havia altres problemes: les possibles diferències d'opinió entre els fills i, naturalment, tota la qüestió de les herències.

"Jo els recomanaria que ho consultin amb un advocat de confiança, si el tenen", ens havia dit el metge, i això vam fer. L'avocat era un home ja gran que durant molts anys havia portat diversos afers al pare i en qui tota la família confiava; ara ja estava mig retirat i anava deixant les coses del bufet al seu fill, però en aquest cas vam preferir parlar amb el pare.

– Jo crec que el cas és força clar –va dir– Si els metges estan tots d’acord i vosaltres dos també, serà un tràmit relativament senzill. El problema és quan uns hi estan d’acord i altres no. Perquè hi esteu d’acord tots dos, oi?

La meva germana i jo ens vam mirar. Cap dels dos no sabíem ben bé què dir.

– Si no hi ha altre remei... –vaig balbucejar

– Ja sé que és dur, però això és el que no heu de fer davant el jutge. Si veu que dubteu pot complicar-se la cosa, especialment si ens toca segons qui.

– Haurem de declarar davant del jutge? –va preguntar ma germana

– Sí. El jutge ha de decidir segons dues condicions: els informes mèdics i l’opinió dels legitimats. La llei és força concreta en els aspectes mèdics i si els legitimats estan tots d’acord, el jutge no té llibertat de decisió, però si no ho veu clar o si en algun dels dos aspectes hi ha dubtes, decideix ell. Per això haureu de declarar tots dos per separat i segons el jutge que ens toqui, es pot agafar la més mínima escletxa que vegi per dir que no està prou clar i denegar el permís.

La meva germana es va remoure en el seient, inquieta.

– Tu creus que fem bé? –em va dir, dubitativa– Al capdavant, el metge ha dit que no és impossible que quedi més o menys bé.

– I també que quedi com un vegetal. El més probable és que falli una o altra cosa i tot plegat no surti bé. Tu t’imagines la mare sense poder-se moure ni poder parlar? Seria un infern per a ella i per a tots nosaltres. Això si no es mor al quiròfan i després recupera el coneixement, que no és gens segur.

– Si es mor al quiròfan, encara rai –va dir la meva germana–

És molt bèstia dir-ho, però és així.

Tots dos vam quedar en suspens, meditant una i altra possibilitat.

– La decisió és vostra, naturalment –va dir l’advocat– Però jo vaig viure la mort del vostre pare i sé el que vareu patir tots plegats, començant per ell mateix. És molt possible que ara sigui una repetició d’allò. Quin risc voleu córrer, el de decidir abans d’hora o el de repetir allò? Penseu-hi, no hi ha pressa. Però un dia o altre haureu de decidir.

– Tant una cosa com l’altra són prou fotudes... –vaig dir amb pena

– Si em permeteu una reflexió, el que hi ha a l’hospital ara mateix no és la vostra mare, només és el cos de la vostra mare. Un cor que batega i uns pulmons que respiren no són una persona, només és un cos: el que fa que una persona sigui persona –es va tocar el cap– és aquí dins. I això, ara mateix, no funciona. I tots els metges diuen que hi ha moltes probabilitats que continuï essent així després de l’operació.

La meva germana va fer de sobte un gest que li conec bé: havia decidit.

– Quins són els tràmits?

– Ha fet testament la vostra mare?

– No ho sé. Em sembla que no. Vostè no ho sap?

– No, jo no en sé res de cap testament.

– Doncs aleshores és que no. No me la imagino fent-ne sense que ho sàpiga cap de nosaltres tres. Segurament hauríem vingut tots tres aquí a fer-lo.

– Bé, doncs haurem de fer un tràmit més per provar que vosaltres dos sou els únics hereus, però és igual: també

l'hauríem hagut de fer després.

– Hereus? No n'hi ha prou essent els fills?

– Hi ha de tot. Si hi ha testament i els hereus no són els fills, es pot complicar tot molt.

– Per sort no és el nostre cas

– No, no ho és. Un cop haguem provat que vosaltres sou els únics legitimats, presentarem una petició signada per tots dos junt amb els informes dels metges. Si són com dieu, no hi haurà gaire problemes.

– Què vol dir si són com diem?

– Cal que estigueu d'acord en demanar-ho i que els metges confirmin que la llei és aplicable a la situació mèdica. S'han donat casos de gent que volien matar el pare per cobrar l'herència.

– És possible que hi hagi gent així? –em vaig escandalitzar

– Hi ha gent de tot. No us podeu imaginar les coses que es veuen pels jutjats. Afortunadament no és el vostre cas.

– I aleshores què passarà?

– El jutge us citarà a declarar per separat per confirmar la vostra lliure voluntat. Aquí és on no heu de mostrar dubtes, no sigui cas que el jutge sospiti que algun de vosaltres no vol i ho fa més o menys forçat per l'altre. També cal confirmar al quadre clínic, i enviarà a visitar-la un o dos forenses, depèn del jutge i de com vegi el cas. I finalment, si tot està correcte, signarà l'autorització.

V

– Quins béns té la vostra mare? –va preguntar l'advocat. El seu pare ja ens havia advertit que era bo preparar-ho tot abans de presentar la petició i havia traspassat la feina

burocràtica al seu fill.

– No gaires –va dir la meva germana– Un dipòsit a termini fix amb els estalvis. Uns cent cinquanta mil euros, em sembla.

– Res més?

– El compte on cobra la pensió i on paga les despeses corrents. Hi deu haver un saldo d'uns mil o dos mil euros ara mateix.

– Tot a nom d'ella sola?

– No. Hi som tots tres als dos llocs.

– Millor. Tècnicament, només una tercera part és seva. El pis és de propietat?

– Sí, però ja el vam posar al nostre nom quan va morir el pare. Ella només té un usdefruit vitalici.

– Perfecte. Res més?

– No. Bé, l'anell d'or de l'avi... algunes joietes de la família... poca cosa.

– Això no compta. En resum, estem parlant d'uns cinquanta mil euros i d'aquí es podran descomptar els costos de la tramitació de la petició i de l'herència, la darrera malaltia i l'enterrament. Tot plegat, i tenint en compte que és de pares a fills, segurament no caldrà pagar res.

VI

La meva germana ha sortit de declarar davant del jutge feta un mar de llàgrimes, en un estat de gran excitació.

– Aquest home és un malparit! –li he sentit dir

– Què ha passat? –he preguntat des de la distància

– Ara no –m'ha dit l'advocat, empenyent-me cap dins– Ara no

podeu parlar.

Conec la meva germana. És una dona molt sensible, però quan li toquen el voraviu es regira com una fera. Després es queda feta una coca, però mentrestant pobre del que se li posi pel davant.

– Segur que aquest jutge li’n deu haver dit una de grossa.

– Millor que no el provoquis més –m’ha advertit l’advocat– És ell qui ha de prendre la decisió i ta germana ja li ha fotut prou canya.

El jutge que ens ha tocat és un home gran que es veu d’una hora lluny que no li queda gaire per jubilar-se. Segons l’advocat té fama de conservador i diuen que és de l’Opus.

– Veig que vostè i la seva germana han presentat una petició per aplicar la llei dinou barra dos mil trenta-sis de catorze de juny al cas de la seva mare –ha dit amb una veu que denotava una forta incomoditat. He notat que no ha esmentat la llei pel seu nom.

– Vol dir la llei de la bona mort?

El jutge m’ha mirat, seriós, per damunt de les ulleres.

– Aquest és el nom que li donen els diaris, sí –ha admès

– Doncs aleshores sí, efectivament. Em sembla que és el millor.

– Vostè és conscient del que implica la seva petició?

– Si, senyoria. Del tot. Exactament igual que la meva germana.

El jutge ha alçat el cap, com desconcertat.

– Vostè sap que els peticionaris no poden parlar entre ells durant el tràmit de declaracions –ha renyat a l’advocat

– I no ho han fet, senyoria.

– No hem parlat, però he vist com sortia la meva germana d'aquest despatx. La conec i sé com pensa. I no em costa gaire imaginar-me que han estat les seves preguntes les que l'han deixada en aquest estat. Que no podia ni mirar-la?

– Sí, és clar que sí –ha hagut d'admetre a contracor

– Doncs no sé què li deu haver dit, però sàpiga que faig meves les seves paraules. Del tot.

M'ha mirat amb cara circumspecta. És evident que la meva resposta ha aconseguit el que volia: fotre-li un cop de puny a la cara a aquell poca-solta.

– Els informes mèdics són favorables? –ha preguntat adreçant-se a la secretària judicial, com si no ho sabés

– Sí, senyoria. Segons els informes presentats es donen totes les condicions que la llei requereix. I els dos forenses han confirmat l'opinió dels facultatius.

– S'ha confirmat que els peticionaris són els únics fills de la senyora?

– Sí, senyoria.

– I que també són els únics hereus?

– Sí, senyoria.

– Està bé. Es pot retirar – m'ha dit amb veu impersonal, sense mirar-me a la cara

A la sortida hi havia la meva germana. El seu marit havia aconseguit calmar-la força.

– És un malparit –és el primer que m'ha dit ella.

– La veritat –ha dit l'advocat– és que ha estat força

desafortunat prenent-te declaració.

– Desafortunat? Jo no en dira així. Saps què m’ha preguntat? “És conscient que m’està demanant que l’autoritzi a matar la seva mare?” Textualment. És una frase que no oblidaré en la vida.

– I coneixent-te –he somrigut per animar-la– segur que li deus haver etzibat una bona coça.

– Ja ho pots ben dir – ha confirmat l’advocat– S’ha despatxat ben a gust.

– M’he esplaiat explicant-li detalladament tot el procés del pare: tretze mesos a l’hospital, patint ell i nosaltres, veient com es consumia a poc a poc mentre els metges l’omplien de morfina i el transformaven en un drogoaddicte, fins que al final vam enterrar un cos que pesava trenta quilos menys i ja no semblava ell. Estava indignada i no li he estalviat cap detall desagradable.

– I la frase final ha estat tota una bufetada –ha opinat l’advocat– Saps què li ha dit?

– En aquella època gent com vostè encara no havia permès que entrés en vigor aquesta llei –m’informa la meva germana, tota pagada.

– S’ha quedat ben aixafat –ha dit l’advocat– Sort que el cas és molt clar i no pot dir que no, perquè entre un i altre l’heu ben planxat. Ara caldrà esperar. No se sap mai.

VII

– Dimarts que ve és l’aniversari de la mare –m’ha dit la meva germana– En altres condicions, aquest diumenge ens trobaríem tots a casa seva.

– Ja ho sé, però què hi vols fer? No podem pas fer cap celebració.

– No sé... potser és una bajanada, però recorda el que ella deia sempre: mentre visqui, així us veig a tots dos cops l'any junts i en bona harmonia. I ella no és pas morta. Per què no ens trobem tots a l'hospital?

– No se n'adonarà.

– Potser ella no, però nosaltres sí. Crec que li devem.

– Està bé, com vulguis. Avisa els teus fills i jo avisaré els meus. Diumenge a les sis?

Ja estàvem tots junts al voltant del llit, quan la meva germana ha entrat amb un minúscul pastís, a penes una magdalena grossa amb dues espelmes, un nou i un tres, enceses al damunt.

– Mira, mare, el pastís! –ha dit acostant-se-li.

I aleshores ha succeït un petit miracle. La mare ha obert els ulls i ha aixecat una mica la mà. Jo la hi he agafat i ella ha tancat els dits al voltant de la meva.

Ningú no sabia ben bé què fer, fins que la meva filla gran ha dit:

– Va, àvia, vols bufar les espelmes?

La mare m'ha mirat i m'ha semblat que amb els ulls em deia que les bufés jo en nom seu. Així ho he fet, i tots han aplaudit i començat a cantar un aniversari feliç que aviat s'ha estroncat.

Per un moment, la mare m'ha agafat la mà amb més força i, amb un somriure als llavis, ha afluixat la mà i ha tancat els ulls. És la darrera vegada que els hi he vist oberts.

VIII

L'advocat ja ens havia avisat que podia passar. El jutge no ha trobat cap escletxa per denegar la petició, però no ha signat

l'autorització, i ha calgut esperar que passin els seixanta dies que marca la llei perquè s'aproves per silenci administratiu. Dos mesos patint tots plegats per culpa d'aquell carca.

– Per sort –ha dit l'advocat– la secretària judicial és una persona molt més raonable i ens hem posat d'acord de seguida. Serà dijous a les cinc.

– Podrem ser-hi tots?

– Per descomptat.

IX

El metge s'ha tombat cap a l'altre costat del llit, on érem la meva germana i jo. Al nostre costat, la meva dona i el meu cunyat, i al darrere els meus fills i nebots amb les seves parelles. La meva germana ha arrencat a plorar i se m'ha abraçat. Jo he mirat de fer el cor fort, però no he pogut evitar que se m'omplin els ulls de llàgrimes mentre els tancava amb un gest d'assentiment. La secretària judicial, al costat del metge, també li ha fet una petita indicació amb el cap.

El metge ha fet no sé què i, en ràpida successió, s'han disparat les alarmes. Primer la respiració, després el cor, finalment el cervell. El metge ha desconnectat aquell xivarri i amb veu mig solemne mig rutinària ha dit:

– Josefina Rovirosa i Pérez, edat noranta-tres anys. Hora de la mort, les disset hores i vint-i-quatre minuts.

Mentre una infermera començava a desconnectar els aparells, el metge i la secretària judicial han anat a fer la paperassa. L'advocat ens ha fet una indicació i, en trista processó, hem sortit tots de l'habitació.

Tot s'ha acabat.